

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง การควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยใช้กระบวนการ เอไอซี บ้านกองลอย อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พยายามศึกษา กระบวนการ เอไอซี ตามขั้นตอนของกระบวนการในการควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อคือ

1. เพื่อศึกษาการใช้กระบวนการ เอไอซี ในการควบคุมโรคไข้เลือดออก บ้านกองลอย อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อลดอัตราการป่วยด้วยไข้เลือดออก บ้านกองลอย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อเป็นการอภิปรายถึง การควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยใช้กระบวนการ เอไอซี ภายใต้บริบทของชุมชนที่ศึกษาอย่างครบถ้วน โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview)
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation observation)
3. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work shop)
4. การจดบันทึกภาคสนาม

และผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ตลอดระยะเวลาการศึกษา โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวม ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤศจิกายน 2541 รวมระยะเวลา 10 เดือน ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยใช้กระบวนการ เอไอซี

1.1 การเข้าใจสถานการณ์โรคไข้เลือดออก และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ระหว่างชาวบ้านพบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนได้เสนอแนวคิด การรับรู้ของตนเองโดยเขียนข้อความ รูปภาพ และใช้คำพูดหรือถ้อยคำ โดยเฉพาะสมาชิกที่เคยป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก สามารถถ่ายทอดประสบการณ์อาการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก และความสูญเสียที่เกิดขึ้นในขณะที่ป่วยให้สมาชิกได้รับรู้เป็นอย่างดี และสมาชิกมีการแลกเปลี่ยน ความรู้ ประสบการณ์ และแสดงความคิดเห็น รับรู้สถานการณ์ของโรคไข้

เลือกออกในหมู่บ้านร่วมกัน และกำหนดเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน ได้จินตนาการถึงสถานการณ์โรคไข้เลือดออก และแหล่งเพาะพันธุ์และลูกน้ำยุงลายในหมู่บ้านในอนาคต แล้วเสนอให้ที่ประชุมได้รับทราบร่วมกัน แล้วกำหนดเป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการเป็นของกลุ่ม หรือของหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกทุกคนได้ร่วมเสนอแนวคิด ความคิดเห็น เป็นอย่างดี และผู้เข้าร่วมประชุมได้นำความรู้ ประสบการณ์ ที่ได้จากการประชุม ไปเผยแพร่ ให้ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันและสมาชิกภายในกลุ่มของตนทราบ ทำให้ประชาชนทราบสถานการณ์ที่เป็นจริง และทราบว่า การควบคุมโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้านเป็นหน้าที่ของตนเอง และจะต้องช่วยกันดำเนินการทุกหลังคาเรือน เพราะแหล่งเพาะพันธุ์และลูกน้ำยุงลายอยู่ในบ้านของตนเอง และประชาชนเองเป็นผู้เดือดร้อน ในยามที่มีการเจ็บป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการเท่านั้น สำหรับการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ประชาชนต้องการให้หมู่บ้านของตนเองปลอดภัยจากโรคไข้เลือดออก และทุกคนจะช่วยกันกำจัดและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์และลูกน้ำยุงลาย

1.2 การคิดค้นวิธีการสำคัญซึ่งจะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนด ประชาชนในหมู่บ้านทุกคนมีเป้าหมายเดียวกัน คือ ต้องการให้หมู่บ้านของตนปลอดภัยจากโรคไข้เลือดออก และคิดว่าการดำเนินงานควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกเป็นหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและกลุ่มผู้นำเท่านั้น แต่หลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งกลุ่มผู้นำที่เข้าร่วมประชุมทุกคนได้คิดวิธีการของตนเองแล้วเสนอให้ที่ประชุมได้รับทราบ พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลของวิธีการดังกล่าว ว่ามีประโยชน์ต่อหมู่บ้านอย่างไร มีความจำเป็นขนาดไหน จะดำเนินการอย่างไร ให้สมาชิกทุกคนได้รับทราบ แล้วที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาและหาวิธีการที่เหมาะสม และเห็นว่าเป็นวิธีที่ดีประชาชนสามารถปฏิบัติเองได้ แล้วเผยแพร่ วิธีการให้ประชาชน ได้รับทราบ ซึ่งวิธีการที่ได้ร่วมกันคิดค้นและยอมรับ คือ การเผยแพร่ความรู้เรื่องไข้เลือดออกให้ประชาชนทราบ ประชาชนต้องร่วมกันสำรวจและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์และลูกน้ำยุงลายทุกหลังคาเรือน โดยปิดฝาภาชนะเก็บน้ำทุกชนิดที่สามารถปิดได้ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาง่ายในท้องถิ่น ถ้าภาชนะใดไม่สามารถปิดฝาได้ให้ปล่อยปลาหางนกยูง และจะใส่สารเคมีที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น เกลือแกง ผงซักฟอก ลงในภาชนะหรือเปลี่ยนถ่ายน้ำที่มีขนาดเล็ก เช่น จานรองขาตู้กับข้าว แจกันดอกไม้ ส่วนเศษภาชนะ เช่น กะลา กระป๋อง หม้อ ไห ให้ทำลายโดยการเผา หรือฝัง และให้มีการตรวจสอบ การสำรวจ และทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ และลูกน้ำยุงลายโดย คณะกรรมการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกของหมู่บ้านทุก 7 วัน ซึ่งการตรวจสอบเป็นลักษณะ การไปเยี่ยมเยียนแลกเปลี่ยน ความรู้ ประสบการณ์ ชักถามปัญหา และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างกรรมการ

กับสมาชิก สำหรับการกำจัดตัวแก่ของยุงลายจะใช้วิธีการพ่นสารเคมีกำจัด โดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พ่นปีละ 4 ครั้ง โดยได้รับการสนับสนุนเครื่องพ่นและสารเคมีจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสถี

1.3 การกำหนดแผนปฏิบัติการและผู้รับผิดชอบ ก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการไม่มีแผนปฏิบัติการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก แต่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นผู้รับผิดชอบในการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก ตามที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัย ขอความร่วมมือเท่านั้น หลังการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุม ได้ร่วมกัน กำหนดแผนปฏิบัติการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกของหมู่บ้าน หลังจากที่ได้รับรู้ สถานการณ์ของโรค และกลวิธีที่จะทำให้ หมู่บ้านของตนเอง ปลอดภัยจากโรคไข้เลือดออก ซึ่งประชาชนในหมู่บ้านได้แสดงความคิดเห็น อภิปราย ชักถาม และยอมรับแผนปฏิบัติการของหมู่บ้าน

1.4 การนำแผนปฏิบัติการไปปฏิบัติจริงในชุมชน ประชาชนสามารถปฏิบัติ ได้ตามแผนที่วางไว้ และให้ความร่วมมือกัน เป็นอย่างดียิ่ง เพราะแผนปฏิบัติการ เป็นแผนที่ประชาชนได้ร่วมกัน กำหนด และเห็นชอบร่วมกัน และประชาชนทราบว่า การควบคุม โรคไข้เลือดออก เป็นหน้าที่ของตนเอง ที่ต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการ เพราะได้รับผลประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ถ้าได้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

1.5 การศึกษาเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง แล้วนำมาประกอบพิจารณาปรับปรุงงาน หรือภารกิจ ให้บรรลุดียิ่งขึ้น การดำเนินงานควบคุมโรคไข้เลือดออก ตามแผนปฏิบัติการของประชาชนบ้านกองลอย ทำให้ผู้นำ ประชาชน ในหมู่บ้านเกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ความรู้ประสบการณ์ และร่วมกันแก้ไข ปัญหาต่างๆ ได้ดังนี้

1.5.1 การให้ศึกษาผ่านเสียงตามสาย โดยใช้เทปบันทึกเสียงที่ทางราชการกำหนดให้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ฟังไม่รู้เรื่อง เพราะเป็นภาษาไทยกลาง ผู้ใหญ่บ้านได้ปรับเปลี่ยน โดยการพูดเป็นภาษาท้องถิ่น (ลื้อะ) หลังเปิดเทปบันทึกเสียงแล้ว และให้กลุ่มผู้นำที่เข้าร่วมประชุม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นักเรียน เป็นผู้กระจายข่าว ความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออก ให้ญาติ พี่น้องสมาชิกของกลุ่ม ในเขตรับผิดชอบ ได้ทราบและเข้าใจ นอกจากนั้นแล้วประชาชนยังได้รับทราบข้อมูล แสดงความคิดเห็น เสนอแนะข้อมูล หรือกิจกรรมต่างๆ ในที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน

1.5.2 การสำรวจและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ และลูกน้ำยุงลาย ได้ขอความร่วมมือประชาชนทุกคนในหมู่บ้านช่วยกันสำรวจแหล่งเพาะพันธุ์และลูกน้ำยุงลาย โดยเฉพาะหัวน้ำครอบครัวต้องตรวจสอบแหล่งเพาะพันธุ์และลูกน้ำยุงลายในบ้านของตนเอง แต่บางครอบครัวยังไม่สามารถปฏิบัติได้ เนื่องจาก

จากมีภาระรับผิดชอบมาก ไม่มีเวลา ก็ให้บุตรหรือภรรยา ปฏิบัติแทนได้ และประชาชนได้ร่วมกันออกข้อบังคับของหมู่บ้าน เกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกขึ้น โดยประชาชนเสนอในที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ซึ่งที่ประชุมมีการถกแถลง อภิปราย เหตุผล และหาข้อสรุปร่วมกัน

1.5.3 การป้องกันการวางไข่ของยุงลาย จากที่ไม่มีฝาปิดถังน้ำ เพราะไม่มีจำหน่าย ได้มีการปรึกษาหารือ คิดค้นหาวัสดุ มาทำเป็นฝา เช่น ไม้ไผ่ เศษไม้เนื้อแข็ง พลาสติก สามารถป้องกันการวางไข่ได้ และมีการใช้สารเคมี ที่มีอยู่ในบ้านของประชาชน คือ เกลือแกง และผงซักฟอก ใส่ในภาชนะขนาดเล็ก เช่น จานรองขาตู้กับข้าว แจกันดอกไม้ กระถางเลี้ยงพุด่าง เป็นต้น

1.5.4 การพ่นสารเคมีกำจัดตัวแก่ยุงลาย ไม่มีเครื่องพ่นเป็นของตนเอง สารเคมีมีไม่เพียงพอ อาสาสมัครขาดทักษะในการใช้เครื่องพ่น คณะกรรมการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก หมู่บ้านได้ประสานงาน และของบประมาณสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสลี จัดซื้อเครื่องพ่นพร้อมสารเคมี เป็นเงิน 63,400 บาท (หกหมื่นสามพันสี่ร้อยบาทถ้วน) และขอความร่วมมือจาก เจ้าหน้าที่หน่วยควบคุมโรคติดต่อที่นำโดยแมลงที่ 16 อำเภอฮอด มาให้คำแนะนำและสาธิตการใช้เครื่องพ่นให้กับอาสาสมัคร จนสามารถใช้เครื่องได้เอง

1.5.5 การรักษาพยาบาลผู้ป่วย ช่วงที่มีการระบาดของโรคไข้เลือดออก ถ้าอาสาสมัครสาธารณสุขพบผู้ป่วย หรือผู้ที่มีอาการสงสัยป่วยเป็นไข้เลือดออก ให้ส่งรักษาต่อที่สถานีอนามัยทันที เพื่อป้องกันการเสียชีวิต หรืออาการช็อก

1.5.6 การตรวจสอบแหล่งเพาะพันธุ์และลูกน้ำยุงลาย เป็นการไปพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ รับฟังความคิดเห็น ข้อซักถาม ของหัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกในครอบครัว กับกรรมการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก ซึ่งจะทำในตอนเย็นหลังจากเลิกจากการทำงานประจำแล้ว จึงมีการทำอย่างต่อเนื่องเพราะใช้เวลาว่าง และเป็นการไปเยี่ยมเยียนมากกว่าไปตรวจสอบหรือเอาผิดกับประชาชน

การดำเนินงานควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยกระบวนการเอไอซี (AIC) บ้านกองลอย เป็นการดำเนินงานที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุม ที่มีสภาพทางสังคมแตกต่างกัน ได้รับสิทธิและการกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในสภาพทางสังคมเหล่านั้น และกิจกรรมการประชุมเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านมองเห็นภาพปัญหา และความต้องการของตนเองอย่างมีขั้นตอน ทำให้ความต้องการของหมู่บ้านที่ได้มา ส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจาก ความต้องการในการควบคุมโรคไข้เลือดออกของหมู่บ้าน มากกว่าความต้องการที่เกิดจากการเลียนแบบหมู่บ้านอื่น

2. ผลการควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยใช้กระบวนการ เอไอซี

การควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยใช้กระบวนการ เอไอซี เป็นการดำเนินการควบคุมโรค ที่ให้ประชาชนได้รับรู้ เข้าใจสถานการณ์ กำหนดเป้าหมาย คิดค้นกลวิธีการที่จะให้บรรลุเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนด กำหนดแผนปฏิบัติการ และปฏิบัติตามแผนที่ร่วมกันวางไว้ ได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หาข้อยุติร่วมกัน ทำให้ประชาชนทราบว่า การควบคุมโรคไข้เลือดออกเป็นหน้าที่ของประชาชนเอง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัวและชุมชน จะได้ปลอดภัยจากไข้เลือดออก ซึ่งสังเกตได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการพบว่า ประชาชนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ถกแถลง อภิปรายเหตุผล และคิดค้นวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้นุ้บ้านของตนปลอดภัยจากโรคไข้เลือดออกร่วมกัน และสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมยอมรับ และจากการสังเกต การประชุมประจำเดือนของประชาชนที่บ้านผู้ใหญ่นบ้าน ผู้ใหญ่นบ้าน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ชักถามปัญหา และข้อเสนอแนะ การปฏิบัติงานควบคุมโรคไข้เลือดออก และมีมติในที่ประชุมร่วมกัน เช่น การออกข้อบังคับของหมู่บ้านเกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกของหมู่บ้าน ซึ่งหลังจากที่ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันแล้วและได้ดำเนินการควบคุมโรคตามที่ตกลงกัน มีกิจกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นในหมู่บ้านเกี่ยวกับการควบคุมโรคไข้เลือดออก ซึ่งสังเกตได้ เช่น แผนปฏิบัติการควบคุมโรคไข้เลือดออก คณะกรรมการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก ข้อบังคับหมู่บ้านเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก และการใช้วัสดุ อุปกรณ์ ในท้องถิ่นควบคุมโรคไข้เลือดออก เป็นต้น เพราะประชาชนได้ร่วมรับรู้ แลกเปลี่ยน ความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็น อภิปรายเหตุผล ขอมรับเหตุผลกันและกัน กำหนดเป้าหมาย กำหนดแผนปฏิบัติการ และร่วมกันปฏิบัติตามแผนที่กำหนดร่วมกัน ประกอบกับสังคมบ้านกองลอย เป็นสังคมแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอด เพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัวและชุมชน จึงทำให้อัตราการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก ในหมู่บ้านลดลง

อภิปรายผลการศึกษา

การควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยใช้กระบวนการ เอไอซี บ้านกองลอย จากการศึกษาพบว่า ก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการ เอไอซี (AIC) ประชาชนในหมู่บ้านกองลอย ส่วนใหญ่

ไม่รับรู้สถานการณ์การเกิดโรคไข้เลือด และทราบว่าการดำเนินการควบคุมโรคดังกล่าวเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเท่านั้น จึงไม่ได้คิดค้นหาวิธีการที่จะทำให้หมู่บ้านของตนเองปลอดจากโรคไข้เลือดออก ไม่มีแผนปฏิบัติการควบคุมโรคไข้เลือดออกเป็นของตนเอง และไม่ได้ให้ความร่วมมือในการควบคุมโรคดังกล่าว ปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุข และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาดำเนินการให้ จึงไม่เกิดการเรียนรู้ ที่จะควบคุมโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้าน และพบว่า กระบวนการ เอไอซี เป็นกระบวนการที่ ช่วยกระตุ้นให้ประชาชน ตื่นตัวในการควบคุมโรคไข้เลือดออก เปิดโอกาสให้ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วย ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มหนุ่มสาว ในหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการคิดค้นหา กลวิธีการที่จะทำให้ หมู่บ้านปลอดจากโรคไข้เลือดออก กำหนดแผนปฏิบัติการควบคุมโรค และสร้างความเข้าใจถึงความจำเป็นในการควบคุมโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้าน เป็นกระบวนการที่เน้นการวางแผน หมายที่พึงประสงค์ในอนาคต นับเป็นการรวมพลังในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสังเกตได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน มีการรับรู้ แลกเปลี่ยน ความรู้ ประสบการณ์ ถกเถียง อภิปราย หาเหตุผลกำหนดเป้าหมาย คิดค้นหาวิธี กำหนดแผนปฏิบัติการควบคุมโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้าน ร่วมกัน และยอมรับเหตุผลของกันและกัน และหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการแล้ว กลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้นำความรู้ประสบการณ์ ที่ได้รับการประชุมเชิงปฏิบัติการ ไปเผยแพร่ให้กับญาติ พี่น้อง สมาชิกของกลุ่ม ได้ทราบและปฏิบัติร่วมกันตามที่กลุ่มได้ตกลงกัน ซึ่งสังเกตได้ว่า กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการ เช่น การให้สุขศึกษา การสำรวจและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์และลูกน้ำยุงลาย การปิดฝาชนะเก็บกักน้ำเพื่อป้องกันการวางไข่ของยุง การพันสารเคมีกำจัดตัวแก่ยุงลาย เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านทำเองทั้งสิ้น ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลได้มาสร้างภาพของหมู่บ้าน ปลอดไข้เลือดออกร่วมกันในอนาคต และได้เข้าใจถึงความจำเป็น ในการร่วมกันดำเนินงานควบคุมโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลให้แหล่งเพาะพันธุ์และลูกน้ำยุงลาย จำนวนตัวแก่ยุงลาย และจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้านลดลง และการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวของประชาชน ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยบ้านกองลอย องค์การบริหารส่วนตำบล บ่อสสี ประกอบกับชุมชนบ้านกองลอย เป็นสังคมแบบเครือญาติ เมื่อมีกิจกรรมหรืองานเพื่อชุมชน ประชาชนจะให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอด

การดำเนินการควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยกระบวนการ เอไอซี (AIC) นี้ ยงยุทธ หวังรุ่งทรัพย์ (2536, หน้า 25) กล่าวว่าสนับสนุนว่า ความร่วมมือของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ในการควบคุมโรคไข้เลือดออก การควบคุมโรคจะไม่เป็นผลสำเร็จ หากการดำเนินงานตกเป็นภาระของเจ้าหน้าที่

เป็นหลัก แต่การควบคุมโรคจะมีโอกาสเป็นผลสำเร็จ หากเจ้าหน้าที่สามารถกระตุ้น และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมที่จะควบคุมยุงลายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยเจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนแก่ชุมชนโดยเติมกำลังความสามารถ และการศึกษาพบว่า การจัดประชุมตามกระบวนการ เอไอซี (AIC) ในหมู่บ้านช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านตื่นตัวในการดำเนินการควบคุมโรคไข้เลือดออก ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนชอบรูปแบบการประชุม เพราะ ได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนวคิด ความต้องการของตนเองให้สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมฟัง และได้รับฟังสมาชิกคนอื่น แล้วมาหาข้อสรุปร่วมกัน ซึ่งแตกต่างจากการประชุมหรืออบรมที่ผ่านมา และช่วยพัฒนาชาวบ้านให้กล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคัดค้าน และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น เห็นได้จากในการทำกิจกรรมชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีความสนใจ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เขียนข้อความและพูดคุยในกลุ่มย่อยค่อนข้างดี จากผลการจัดประชุมตามกระบวนการ เอไอซี (AIC) ครั้งนี้ พบว่า

การประชุมเชิงปฏิบัติการตามขั้นตอนของกระบวนการ เอไอซี เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน และผู้นำในหมู่บ้าน ได้สร้างข้อตกลงซึ่งเป็นเสมือนการสื่อสาร ความต้องการในการควบคุมโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้านร่วมกัน มีการสร้างข้อตกลงว่าจะดำเนินการควบคุมโรคร่วมกันระหว่างชาวบ้าน ซึ่งทำให้ประชาชนและข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และความต้องการของประชาชน เป็นการเปิดโลกทัศน์ของชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้านได้ตระหนักว่าสมาชิกอื่นๆ ในหมู่บ้านมีความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับการควบคุมโรคไข้เลือดออกของหมู่บ้านอย่างไรบ้าง ซึ่งความคิดเห็นเหล่านี้ อาจจะมีประโยชน์ต่อการควบคุมโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้าน ในแง่มุมที่แตกต่างไปจากที่กลุ่มผู้นำคิดก็ได้

กระบวนการ เอไอซี (AIC) เป็นวิธีการหนึ่งที่ชาวบ้านได้ร่วมปรึกษาหารือ กำหนดทิศทางในการควบคุมโรคไข้เลือดออก เป็นการประชุมที่ชาวบ้านที่ไม่มีตำแหน่งใดๆ ในหมู่บ้าน มีโอกาสได้รับรู้ปัญหาการดำเนินการควบคุมโรคไข้เลือดออกของหมู่บ้าน และร่วมคิดหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยกัน ทำให้ชาวบ้านตระหนักว่า การแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้าน เป็นบทบาทหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในหมู่บ้าน ไม่ใช่เป็นเรื่องของผู้นำและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเท่านั้น การประชุมได้เปิดโอกาสให้ ผู้นำในหมู่บ้านและชาวบ้านได้ ร่วมระดมความคิดในการควบคุมโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้าน เมื่อกิจกรรมต่างๆ มาจากความต้องการของคนในชุมชน ทำให้การดำเนินงานได้รับความร่วมมือจากชุมชนดียิ่งขึ้น เพราะชาวบ้านเห็นถึงความสำคัญในการดำเนินงาน และระหว่างการประชุมชาวบ้านเป็นผู้คิดริเริ่มกิจกรรม การควบคุมโรคไข้เลือดออกทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม ที่ได้

เสนอไว้ทุกกิจกรรม และร่วมกันแสวงหางบประมาณจากแหล่งเงินทุนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการ

กระบวนการ เอไอซี (AIC) กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมรู้จักคิดหาเหตุผล และความต้องการของตนเองมาประกอบคำอธิบาย ตลอดจนพยายามชักจูงให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับความคิดของตน โดยเฉพาะในกลุ่มย่อยผู้เข้าร่วมประชุมมี โอกาสแสดงความคิดเห็นอย่าง กว้างขวาง และยังเป็นการฝึกผู้เข้าร่วมประชุมให้รู้จักการทำงานและคิดเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหาและการสร้างความสามัคคีในกลุ่ม

แผนการควบคุมโรคไข้เลือดออก เป็นผลจากการระดมความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมที่ ได้สร้างข้อตกลงร่วมกันไว้แล้วชาวบ้านก็มีการพูดคุย สอบถามถึงความก้าวหน้าในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการควบคุมโรคไข้เลือดออกอยู่เสมอ

การดำเนินงานควบคุมโรคไข้เลือดออกได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะชาวบ้านได้เป็นผู้บริหารกิจกรรมเองและถือว่าเป็นกิจกรรมของหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านเป็นผู้คิดริเริ่ม วางแผน และปฏิบัติในสิ่งที่เขาต้องการ ชาวบ้านเป็นผู้เรียนรู้ และพิจารณาระหว่างผลดีกับผลเสียของกิจกรรมนั้นๆ แก่ชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา

ชาวบ้านมีพลังในการควบคุมโรคไข้เลือดออก ภูมิใจและพร้อมใจกันที่จะทำให้หมู่บ้านของตนปลอดภัยจากโรคไข้เลือดออกในอนาคต เห็นได้ชัดเจนจากความร่วมมือของชาวบ้านที่ร่วมกันควบคุมโรคไข้เลือดออก

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพินท์ สฟโซคชัย และ คณะ (2537) พบว่า กระบวนการ เอไอซี เป็นวิธีการที่ชาวบ้านได้ร่วมปรึกษาหารือ กำหนดทิศทางในการพัฒนา เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้รับรู้ปัญหา การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน และร่วมคิดหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยกัน ทำให้ชาวบ้านทราบว่า การแก้ปัญหา พัฒนาหมู่บ้าน เป็นบทบาทหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในหมู่บ้าน ไม่ใช่เรื่องผู้นำเท่านั้น และ ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐและคณะ (2537) พบว่า กระบวนการ เอไอซี (AIC) ทำให้ทุกคนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองโดยการวาดภาพ เขียนข้อความ หรือพูดคุยในเวทีใหญ่เวทีย่อยสร้างบรรยากาศแบบกันเอง ถัดมา โพธิ์ประเสริฐและคณะ (2538) พบว่า กระบวนการ เอไอซี (AIC) ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น วางแผนแก้ปัญหาของหมู่บ้าน และการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ร่วมกัน

อุปสรรคปัญหาที่พบจากการวิจัย

แม้ว่าการศึกษา พบว่า กระบวนการ เอไอซี (AIC) เป็นกระบวนการที่ เปิดโอกาส ให้ประชาชนได้รับรู้ เข้าใจสถานการณ์ กำหนดเป้าหมาย คิดค้นวิธีการแก้ไขปัญหา และกำหนดแผนปฏิบัติการร่วมกัน ปฏิบัติตามแผนการ และศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ จากการปฏิบัติจริงแล้วนำมาพิจารณาปรับปรุงกิจกรรมหรืองานของตนเอง ให้บรรลุดียิ่งขึ้น และเป็นกระบวนการที่กระตุ้น ให้ประชาชนกล้าแสดงออก กล้าพูด และได้ร่วมปรึกษาหารือกัน แต่ก็มีข้อจำกัดดังนี้

1. การคัดเลือกผู้เข้าร่วมประชุมตามกระบวนการ เอไอซี ควรเลือกผู้นำที่แท้จริงในชุมชน เพราะเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถจริง และประชาชนให้ความเคารพเชื่อถือ สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากการประชุม ไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้จริง แต่ถ้าได้ผู้นำที่ไม่จริงจะเกิดผลในทางปฏิบัติน้อย
2. เจ้าหน้าที่หรือผู้นำการประชุมต้องมีความรู้ความเข้าใจ หลักการของกระบวนการ เอไอซี และต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนสูง ในเรื่องของการฟัง มีไหวพริบ ปฏิภาณ ในการแก้ไขปัญา
3. การดำเนินงานหรือกิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการ เอไอซี จะเกิดผลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในชุมชน จะต้องได้รับการสนับสนุน ติดตามจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง และต่อเนื่องด้วย เช่นกัน
4. การที่จะนำกระบวนการ เอไอซี (AIC) ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในชุมชนให้เกิดผล ควรพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมของชุมชนด้วย ว่ามีความพร้อมเพียงใด ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาการควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยใช้กระบวนการ เอไอซี บ้านกองลอย ให้แง่มุมบางประการเกี่ยวกับ การควบคุมโรคไข้เลือดออกให้ได้ผล ถ้าหากว่าประชาชนได้ตระหนักและรับรู้ปัญหาร่วมกัน และร่วมกันคิดหาวิธีแก้ไขปัญาของชุมชนเอง โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กร ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนด้านวิชาการและวัสดุอุปกรณ์ ดังนี้

1. การดำเนินงานควบคุมโรคไข้เลือดออก ในชุมชนจะได้ผลนั้น จะต้องให้ชุมชนเป็นหลักในการดำเนินงาน ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นหลัก และต้องเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาจาก การนำความรู้

จากภายนอก เข้าไปแทนที่ความรู้จากภายในชุมชน มาเป็นการประสานความรู้ ทั้งจากภายนอกและภายในเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่หมู่บ้านและชุมชน

2. การดำเนินการควบคุมโรคไข้เลือดออก ในหมู่บ้านและชุมชนนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ควรไป กำหนดรูปแบบให้ชาวบ้าน ควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และยอมรับ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่

3. ควรมีการอบรมเผยแพร่ กระบวนการ เอไอซี (AIC) ให้กับกลุ่มผู้นำ หรือองค์กรชุมชนให้ทั่วถึงทุกกลุ่ม เพื่อจะได้พัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

4. การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ไม่ควรจำกัดเฉพาะ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการเท่านั้น ควรเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีบทบาท หรือทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเป็นการระดมความคิด ในการแก้ไขปัญหา ของชุมชนหรือหมู่บ้าน

5. ควรมีการนำกระบวนการ เอไอซี ไปใช้กับการพัฒนางานสาธารณสุขด้านอื่นด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงสำรวจ เรื่องการควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยใช้กระบวนการ เอไอซี และการดำเนินงานด้านสุขภาพระดับชุมชน เพื่อทราบถึงภาพรวมของการควบคุมโรคไข้เลือดออกของหมู่บ้านและชุมชน ผลการศึกษาที่ได้ จะได้นำไปปรับใช้ในการส่งเสริมการควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยใช้กระบวนการ เอไอซี

2. ควรมีการศึกษาถึงกระบวนการ เอไอซี ในกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อจะได้วิธีการดำเนินงานให้สำเร็จต่อไป

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อการควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยใช้กระบวนการ เอไอซี เพื่อจะได้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการควบคุมโรคไข้เลือดออก และจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานครั้งต่อไป